

SERBEST PİYASA EKONOMİSİNDE İTHAL İKAME VE İHRACAT TEŞVİKİ

Mürüvet Acar KARABOĞA

import-export@jador.com.tr

Özet

Bir ülkenin kalkınmasının ve gelişmesinin sürekliliği üretim odaklı büyüme modelinin benimsenmesini şart kılar. Hedeflenen üretim modelinin şekillenmesinde ise tercih edilen ithalat ve ihracat politikaları önemli bir yer teşkil eder. Çünkü ülkeler ancak hızla küreselleşen dünyada dış ticaret yaparak refah seviyelerini yükseltebilirler. Her ülke kendi kat kaynaklarını en iyi şekilde kullanabilmek için farklı ekonomik sistemler benimsemek zorundadır. Günümüzde bu ekonomik sistem; serbest piyasa ekonomisi ve planlı ekonomi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Serbest piyasa ekonomisini; kaynakların tahsisi ve üretimi ile ilgili kararların üretici, çalışan ve üretim faktörlerinin sahipleri arasında fiyatlara bağlı olarak gönüllü yapılan mübadele olarak tanımlayabiliriz. Serbest piyasanın mobilizasyon özelliğinden dolayı kişilerin veya firmaların sahip olduğu kaynaklarını, herhangi bir üretime çevirebilme veya pazarlayabilme özgürlükleri vardır. Piyasa ekonomileri tüketici beğenisini kazanabilmek için en kaliteli ve en ucuz ürünleri mübadeleye sunmak zorundadırlar. Bu rekabet ortamı sayesinde piyasa ekonomileri, firmaların gelişmesini ve inovasyon çalışmalarını tetikleyerek gerekli disiplini kendiliğinden sağlarlar. Fakat uluslararası ticarete tüm ülkeler, uluslararası ticari bölüşümden eşit derecede faydalanamazlar. Ülkeler uluslararası ticari bölüşümün adaletsizliğini giderebilmek için dışarıdan satın alınan bazı malların bir kısmını yurt içinde üreterek ithal ikame politikası uygulayarak ve böylece döviz tasarrufu etmiş olurlar. İthal ikamesinin olumlu ya da olumsuz sonuçlarıyla karşılaşabiliriz. Örneğin; yerli mallar yerine ucuz Çin mallarının alınması, hatta semt pazarlarında bile ithal ürünlerin var olması, bunun sebebi serbest piyasanın bunu daha ekonomik kılıyor olması gibi...

Türkiye'nin dış ticareti büyük ölçüde ithalata dayanmaktadır, Türkiye, ihraç ettiği fazlasını ithal ettiği için dolayı, büyürken cari açığı da hızla artmaktadır. Bu bağlamda ithalat büyük bir sorunsal olmakla birlikte ihracat teşvikiyle de net ulusal katma değeri yüksek ürünlerin ihracatı yapılabilir. Özellikle ihracat teşvikleri, az gelişmiş ya da yavaşlamış ülke ekonomilerinin kalkınmasına ve büyümesine ciddi katkılar sağlamaktadır. İhracat teşvikleri ekonomik faaliyetlerin, diğerlerine oranla daha hızlı ve fazla çalışmasını sağlayan rasyonel özendirmelemdir.

Serbest piyasa ekonomilerinde ne sadece ithal ikame nede sadece ihracat teşviki uygulanamaz. Küreselleşme ve krizler göz önünde bulundurularak, uzun dönem karşılaştırmalı üstünlüklere sahip ve dinamik olarak sektörler arası bağlantıyı baz alan bir dış ticaret politikası daha rasyonel ve verimli bir büyüme için faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Piyasa Ekonomisi, İthal ikame, İhracat teşvik.

IMPORT SUBSTITUTION AND EXPORT INCENTIVE IN FREE MARKET ECONOMY

Abstract

Sustainability of a country's progress and development necessitates adopting the production-based growth model. Preferred export and import policies constitutes a significant place in shaping targeted production model. Because countries may only improve their welfare level in a rapidly globalizing world with foreign trade. Each country is obliged to adopt different economic systems in order to optimize her won limited sources. Today, this economic system appears before us as free market economy and planned economy.

We can define free market economy as voluntary exchange between the producers, workers and owners of production factor where decisions regarding allocation and production of sources are made based on the prices. Because of the mobilization feature of free market, persons and companies have the freedom to transform the sources they own to any kind of production and market them. Market economies need to offer the top-quality products with cheapest prices in order to gain appreciation of consumers. Due to this competitive environment, market economies ensure the necessary discipline automatically by stimulating development of the companies and innovation works. However, all the countries cannot benefit from international commercial distribution equally in international trade. Countries implement import substitution policies by producing some goods, which are purchased from abroad, in order to overcome the injustice of commercial distribution and therefore enable foreign exchange saving. We may come across positive and negative consequences of import substitution, for example; purchasing cheap Chinese goods instead of domestic goods and the existence of imported goods even in district bazaars; it seems like the reason is free market's making this more economical...

Turkey's foreign trade relies on importation to a great extent. Actually, since Turkey is importing more than what she exports, as Turkey is growing, her current account deficit also grows with herself. In this context, importation is a great problem however, exportation of products, whose net national value is high, is possible with export incentives. Export incentives makes serious contributions particularly to development and growth of underdeveloped or slowed national economies. Export incentives are rational encouragements that enable economic activities to operate more and faster when compared to others.

In free market economies, it is not possible to implement only import substitution nor only export incentive. A foreign trade policy, which has long-term comparative superiorities and which is dynamically based on the connection between sectors, would be more rational and also beneficial for an efficient growth when globalization and crises are taken into consideration.

Keywords: *Free Market Economy, Import Substitution, Export Incentive*

1.Giriş

Ülkeler, içinde yaşadığımız yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle ekonomik, kültürel ve siyasal alanda giderek artan bir bağıllık ve bağımlılık içindedirler. Ulus devletler gerek iç piyasada gerek dış piyasada kendi çıkarlarını korumak ve ekonomik mücadelelerini devam ettirmek amacıyla kendi yapılarına uygun farklı dönemlerde farklı ekonomik sistemler benimsemektedirler. Ekonomik küreselleşme ve demokrasinin yayılmasıyla birlikte doğal düzen olarak adlandırılan, devletin piyasada istenilmediği, ticaret serbestliği ilkesinin asıl olduğu, serbest piyasa ekonomisi en çok tercih edilen ekonomi modellerindedir. Diğer taraftan da ekonomik gücün ancak devletin müdahalesi ile sağlanabileceğini savunan korumacı ekonomi modelleri de mevcuttur. Her iki modelin de her dönem taraftarları ve karşıtları vardır. Ancak içinde yaşadığımız yüzyıl serbest piyasa ekonomisinden yanadır. Mübadelenin özgürce yapıldığı serbest piyasa ekonomisinin işleyişinin bütün esrarı çözülmemiş olmasına rağmen, sonuçlarına bakarak işlevleri değerlendirilmektedir (Hayek,1984:211-224).

1.1 Serbest Piyasa Ekonomisi

İnsanoğlunun var olduğu ilk yıllardan itibaren kendi yarattığı, sürekli bir değişimden kaynaklı toplumsal ve ekonomik hayatın geldiği nokta; 1980' li yılların başında teknolojik yeniliklerle kendini gösteren küreselleşme olgusuyla birlikte artan liberalizasyon süreçlerinin hızla yayılışı neticesinde oluşan serbest piyasa ekonomisidir.

Serbest piyasa ekonomisi özel mülkiyetin olduğu, gönüllü mübadele ile fiyatların rekabetin denetiminde olduğu, iş bölümünün ve uzmanlaşmanın, mukayeseli avantajlara göre yapıldığı, ekonomik özgürlüklerin bulunduğu, özel sektörün hacminin nispeten kamudan büyük olduğu, devletin müdahalesinin piyasa başarısızlıklarını gidermekle sınırlandırıldığı, bireysel hırs ve tamahın kontrolündeki (Smith, 1911:400) gönüllü mübadelelerin çalıştırdığı iktisadi örgütlenmelerdir.

Müşevvikler ise serbest piyasa ekonomisini işleten tamahı ve hırsı harekete geçiren kar, faiz, ücret ve rant gibi ödüller ile iflas, açlık, işsizlik ve yoksulluk gibi cezalardır (Akalin,2014:134). Adam Smith 1776'da "Milletlerin Zenginliği" adlı eserinde ilk kez "Serbest Piyasa Ekonomisi"ni" görünmez el "Invisible hand" ilkesi ile açıklayarak, serbest piyasanın etkinliğini fiyat mekanizmasına ve işleyişine bağlayıp, kendi iç dinamiğinde ve mantığında işleyen devlet müdahalesini reddeden bir düzen olarak tanımlar. Serbest piyasa ekonomisinde, piyasa mekanizmasının işleyişi, piyasaya tam rekabetin hâkim olmasıyla çok sayıda alıcı ve satıcının her türlü müdahaleden uzak bir şekilde, arz ve talep doğrultusunda oluşan fiyatların yol göstericiliği geçerli kılınarak; üreticilerin karlarını tüketicilerin de faydalarını maksimum düzeye çıkarmak için yaptıkları gönüllü alışveriş düzeniyle olur. Ayrıca serbest piyasanın bütünlüğü için özel mülkiyet, kültür, hukukun üstünlüğü, uluslararası rekabetin yanı sıra vergi ve regülasyonlar (AR-GE, çevre koruma) da şarttır.

Smith'in en önemli talebi serbest ticarettir. Çünkü piyasa ekonomilerinde ekonominin dışa açık olması gerekir (Kılıçbay,1987:5). Ricardo'ya göre serbest ticaretin kusursuz uygulandığı bir sistemde, her ülke doğal olarak sermayesini ve emeğini kendisi için en uygun olan iş kollarına yatıracaktır (2018:106). Kısacası bir ülke ihtiyaç olan bütün malları üretmez veya üretimine geçtiği halde her alanda uzmanlaşmadığı için maksimum refahı elde edemez (Hausmann, Hwang, Rodrik 2007:1-225). Halbuki bir ülke ihtiyacı olacağı bütün malları üretmeye kalkışacağına, en elverişli şartlarla ürettiği malların bir kısmını başka ülkelere ihraç ederek, ihtiyaç duyduğu malları ise ithal ederek maksimum refaha doğru ilerlemiş olur (Alkin,1972:225). Çünkü ülkeler, uzmanlaşma sonucunda dış ticaret vasıtasıyla mutlak üstünlüğe sahip olduğu ürünlerin ihracatını yapar; mutlak üstünlüğe sahip olmadığı ürünlerin de ithalatını yaparak aynı anda kazanç elde etmiş olurlar.

Klasik iktisatçılar, serbest piyasa ekonomisini savunmuşlardır. Bu sebeple de devletin piyasa üzerindeki müdahalesini kabul etmemektedirler. Nitekim piyasa güçleri piyasa ekonomisine müdahalede hata kabul etmemekte; kriz ile terbiye etmektedirler. Çünkü "laissez faire" anlayışı

finansal akımların serbest dolaşımına ve spekülasyona fırsat vermektedir (Yıldırım,2001:136). Ancak krizin sorumlusu piyasa ekonomisi değil piyasayı okuyamayanlar ve öngöremeyenlerdir (Akalin,2014:134). Bu bağlamda elzem olan serbest piyasa ekonomisi içindeki, ülke ekonomisinin kendini büyük piyasalar içinde var etmesi ve kendi iç piyasasında mücadelesini sürdürmesidir. Bu sebeple serbest piyasa ekonomisinde tercih edilen dış ticaret politikaları çok uluslu şirketlerin ve ekonomik entegrasyonların ülkeler arasında rekabet yaratması sebebiyle gerek ülkenin ekonomik yapısı açısından gerek diğer ülkelerle olan ekonomik bağları açısından büyük önem arzeder.

Uluslararası ticaretin artması ve ekonomik ilişkilerin serbestleştirilmesi neticesinde oluşan ekonomik entegrasyonların benimsediği görüşlere göre ekonominin üretim biçimine yön verici olan ekonomi içindeki talep değil, dünya piyasasının ihtiyaçlarıdır (Kumbaracıbaşı, 1973:17). Bu piyasalar sürekli değişmektedir. Değişen dünya piyasalarında ülkeler, finansal ve makro ekonomik krizlerle karşılaştıklarında, ekonomilerini güçlendirmek ve uluslararası piyasalarda güçlerini muhafaza etmek için, iç piyasada Keynesyen bir modeli, dış piyasada ise liberal modeli tercih etmektedirler. Bunun en güzel örnekleri ithal ikameci sanayileşme stratejisi ve ihracat teşvikidir. Her iki model de birbirinin alternatifi ve müdahalecidir.

Ekonomiyi belli dönem ve verilere bağlı bir bilim olmaktan ziyade evrensel ve her yerde geçerli kanunlara dayanan bir bilim olarak algılıyorsak, ekonomi kuramlarının her yerde ve her zaman geçerli olduğunu kabul etmemiz gerekir (Erol,1997:129-130). Ne varki ekonomi ile politika sürekli bir organik bağ içerisinde cereyan etmektedir.

1.2. İthal İkame

Küresel düzeyde serbest piyasa ekonomisi yüceltilmekle beraber koruyucu iktisat politikalarının kullanıldığı özellikle gelişmiş ülkelerin DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) platformunda düzenlenen ticaret politikalarında gözlenmektedir. Çünkü kapitalizm ve piyasa ekonomisinin kusursuz olduğunu iddia etmek mümkün değildir (Hayek,1945:211-224). Ekonomik entegrasyonlar ve liberalizasyon süreçleri az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik dengeleri bozan ve eşitsizlik yaratan bir süreç olmasından dolayı bazı ülke ekonomileri için çok büyük fırsatlar yaratmasına rağmen bazıları içinse haksız rekabete maruz bırakma söz konusudur. Bu durumda, bir ekonominin üretkenliği, verimliliği, sermaye birikiminin hızı, kısaca ekonomik büyüme, piyasaların büyütülmesi, piyasaları fethetmeyi, özellikle ulusal piyasayı koruyup kollamayı gerektirir.

Buna mukabil ihracata dayalı büyümeyi gerçekleştiremeyen ve milli kaynaklarının etkin kullanımını sağlamayan ülkeler döviz tasarrufu, ekonomik kalkınma gibi amaçlarla ithal ikameci sanayileşme stratejisi uygulamaktadırlar. İthal ikameci sanayileşme stratejisinin araçları döviz kuru politikaları, gümrük tarife ve vergileri, kotalar ve yasaklamalar olup genellikle iki aşamalı bir kalkınma modelidir.

Bilindiği üzere ithal ikameci kalkınma modeli, koruma ve teşvik politikaları izlenerek ithalatın cazip olmaktan çıkarılmasından ve ithali yasaklanan ürünlerin yurt içinde üretilmesinden ibarettir (Balassa,1980:516-522).1929 büyük buhran ve ikinci dünya savaşından sonra hemen her ülkenin ekonomisinde sürekli sanayileşme ve kalkınma amacıyla bu modeli görmek mümkündür. Özellikle ekonomik krizler sonrası ekonomi politika uygulayıcıları tarafından serbest piyasa ekonomisinin temel mantığına aykırı olan korumacı tedbirlerin uzun vadede pek çok ülke için kurtuluş reçetesi olacağı inancı yaygınlık kazanmıştır (Durusoy,2018:511). Fakat ithal ikamecilik tasarlandığının tersi sonuçlar yaratarak, uygulanan ülke ekonomisini kalite ve fiyatta uluslararası düzeyde rekabet edebilecek konuma getiremediği gibi, teknolojiye de geri bırakıp, korumacılığın devamı için kaynak harcamaya devam eden bir kalkınma sorunsalına dönüşmüştür. Neo iktisatçılara göre kalkınma ve sanayileşme aşamasında görülen bu olumsuzlukların sebebi devlet müdahaleciliğidir. Kaynakların verimli kullanılmasında, gelir dağılımı adaletsizliğini gidermede ve yoksulluğu önlemede bu müdahaleciliğin kaldırılması elzemdir. Sanayileşmiş ülkeler tarafından az gelişmiş ülkelere uygulanan bu politikaların nedenlerinden birisi dışa açılmanın büyüme kalkınma aşamasında olumlu etki oluşturacağıdır. İkincisi ise kaynakların etkin kullanımını ve en elverişli dağılımının ancak serbest piyasa ekonomisinde gerçekleştirileceğidir. Sonucusu ise devlet müdahalelerinin kaynak israfına yol açması düşüncesidir. Çünkü devletin kalkınma ile

görevlendirilmesi serbest piyasanın ikamesi demektir ve israf nihayetinde krize neden olur (Akalm,2004:297).

Lakin sanayileşmiş ülkeler küreselleşme ve serbest piyasa ekonomisi söylemlerini retorik bir şekilde devam ettirirken aynı zamanda uluslararası piyasalarda sahip oldukları pazar ve rekabet avantajlarına yönelik esaslı tehditler hissettikleri anda siyasi ve ekonomik çıkarlarını korumak için adil rekabeti önleyen yeni düzene uygun korumacı politikalar uygulamaktan da çekinmemektedirler (Ünay, Dilek, 2018:26). Türkiye pratiğine geldiğimizde ise; gelişme aşamasında olan ve ekonomik hacmi çok büyük olan Türkiye'nin ekonomik olayları ideolojik olarak değerlendirmektense geleneksel korumacılığı bırakıp devletin işlevlerini dünya piyasasına uyumlu kılmaya çalışmanın yanı sıra ekonomik örgütlenmelerini daha modern ve akılcı yöntemlerle ele almalıdır. Örneğin; Türkiye'de yüz milyonlarca dolarlık canlı hayvan ve tarım ürünleri ithal edilmektedir. İllaki korumacılık yapılmak isteniyorsa öncelikle ileri teknoloji ve girdi maliyetleri devasa yatırımlar gerektirmeyen tüketim ürünleri ithal etmek yerine canlı hayvan veyahut tarım ürünleri ithalatı pekâla yerlisiyle ikame edilebilir. Mühim olan piyasayı okuyabilmektir.

1.3. İhracat Teşviki

İhracata yönelik kalkınma stratejisi, ülkelerin serbest ticaret koşullarında, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları alanlarda üretim yapmalarını sağlayacak koruma ve özendirmedir. Birçok iktisatçıya göre uluslararası ticareti serbestleştirmeye yönelik olarak uygulanan ihracata dayalı sanayileşme stratejisi kalkınmanın güçlü bir aracıdır (Parasız, 2005:66). Bu modelin gelişmesi ise uygulanan ülke dışında var olan piyasa ekonomisine bağlıdır. Çünkü söz konusu stratejinin uygulanması sadece salt ülkenin tercihine bağlı olmayıp uluslararası sermayenin de tercihlerine bağlıdır (Berksoy, 1985:91). Bunun için ekonomiyi uluslararası ticaretten ve piyasa ekonomisinden koparmayacak bir ticaret rejimi izlenilmesi ve ulusal kaynak tahsisinin ithal ikamesinde olduğu gibi sadece iç talep tarafından değil uluslararası talep tarafından da belirlenmesine izin verilmesinin zorunlu olduğu belirtilmektedir (Kazgan,1985:32-38).

Gelişmekte olan ülkelerin ithal ikameci politikalarının kötü sonuçlanmasıyla, neo klasik iktisatçılar, ülkeleri serbest piyasanın hâkim olduğu ihracat merkezli sanayileşmeye teşvik etmektedirler. Çünkü ihracata yönelen sanayiler geniş bir dış piyasa ile karşı karşıya kaldıkları zaman, optimum kapasiteye ulaşma imkanı bulabilecekler, maliyetler düşecek ve üretimde etkinlik artacaktır (Seyidoğlu,1988:428).

Cari açığın artmasıyla oluşan dış ödemeler bilançosunun açıklarını kapatmada kilit bir role sahip olan ihracat teşvikleri, girişimcileri ihracata teşvik etmede itici güçtür. ihracatın devlet tarafından girişimciler ve pazarlamacılar için cazip hale getirilmesi amacıyla ihraç edilecek malın üretim öncesinden başlanarak, üretim, pazarlama ve son tüketiciye ulaşma aşamasına kadar çeşitli teknik ve yöntemlerle özendirilme çalışmalarıdır (Kamer, 2003:Eximbank, 1997). Örneğin; Uzakdoğu Asya ülkelerinin ithal ikamesi politikalarının ilk dönemlerinde aynı zamanda ihracatı da teşvik etmelerinden dolayı Latin Amerika ülkelerine nazaran daha başarılıdırlar (Balassa,1997:182).

Türkiye'de ise ithal ikamesi, piyasadaki kapalı ekonomi tarzında bir sanayileşme stratejisi olarak uygulandığından, ihracat aleyhinde sapmalar yaratarak ihraç malı üreten sanayilerin ve ihracatın gelişmemesine sebep olmuştur (Togan,1993:240-243). İhracat teşvikleri, ülkelerin ekonomik yapılarına ve planladıkları dış ticaret hedeflerine göre değişiklik gösterirler. Genellikle gelişmiş ülkeler sahip oldukları pazar payını korumak, AR-GE çalışmalarını desteklemek, bölgesel gelişmişlik farklarını kapatmak ve çevreyi korumak; az gelişmiş ülkelerde ise daha çok yatırım, üretim ve ihracatı artırmak amaçlarına hizmet etmek için ihracat teşviki politikaları uygulanır (Uzay,20002:54).Türkiye'deki ihracatı teşvik uygulamaları; dahilde işleme rejimi, hariçte işleme rejimi, eximbank kredileri, KDV istisnası, KOSGEB desteği, yatırım teşvikleri ve ihracata yönelik devlet yardımları olarak sıralanabilir. Serbest piyasa ekonomisi içerisinde meydana gelen yapısal sorunların çözümünü öngörebilen, serbestleşen piyasalarla beraber yoğunluğu artan yabancı yatırımlardan faydalanarak; gelişmiş dünya piyasalarıyla uyumlu bir bütünleşmeyi gerçekleştirecek olan gerçekçi rasyonel teşvikler sağlanabilir. Bunun içindirki ülkemizin ekonomik çıkarları ve

dünya piyasaları göz önünde bulundurularak mevcut yapı içerisinde oluşturulacak ihracat teşviklerinin yeniden organize edilmesinde fayda vardır.

2. Sonuç

Merkantalizmle başlayan uluslararası ticaret sistemi globalleşme sonrasında yerini serbest piyasa ekonomisine bırakmıştır. Serbest piyasa ekonomisine göre kalkınma; girişimcilerin olduğu, minimal devlet anlayışı içerisinde, rekabetçi bir piyasa ekonomisinde piyasa dostu ve piyasaya uyumlu stratejilerle mümkündür. Ancak serbest piyasa ekonomisinin serbest ticareti yüceltirken, piyasa başarısızlıklarında ve krizlerde devlet yardımına ihtiyaç duyduğu da görülmektedir. Öyleyse, ister kösteklenmiş ister teşvik edilmiş isterse tümüyle serbest bırakılmış olsun, dış ticaret, farklı ülkelerin üretimde yaşadıkları farklı zorluklara karşın, her zaman devam edecektir (Ricardo,2018:305). Bu durumda piyasanın bir bütün olduğu varsayımından yola çıkarak bu bütünlüğü bozmayan kendi içinde tutarlı olan ekonomi politikalarının sistemi aynı yönde etkileyerek büyümenin koşullarını yerine getirmesi icap eder.

Kaynaklar

- Alkın, E. (1972). *İktisat*. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Akalın, G. (2014). “*Türkiye’de Piyasa Ekonomisi ve Küresel Ekonomik Kriz*”. Ankara: Orion Kitabevi.
- Balassa, B. (1980). “TheProcess of industrial Development and Alternative Development stragies”(led)G.M. Meier (1984), *Leadingİssuesin Economic Development* (fourthEdition).Oxford University Press.
- Balassa, B. (1978). ExportsandEconomicGrowth;FurtherEvidence. *Journal of Development Economics*.June.
- Berksoy, T.(1998). “Kalkınma Stratejileri ve İthal İkamesi”. *H.Ü İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı1-2.
- Durusoy, S.(2013) “Krizin Orta ve Uzun Vadeli Yıkıcı Etkisi; Yükselen Korumacılık”.*Internationalconference on EurasianEconomies*.
- Erol, Ü.(1997).*Eleştirel bir gözle Serbest Piyasa*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Hayek, V. F. (1945). “TheUse of Knowledge Society”. *Amerikan EconomicReview*. XXXV. No:4. September.
- Hayek,V.F. (1984).“*TheUse of Knowledge Society*”.*Essence of Hayek* (Edr: NishiyamaLeube) California:Hoover.InstitutuePress.
- Hausman, R., Hwang, J. ve Rodrik,D. (2007) “WhatYouExportMatters”. *Journal of EconomicGrowwth*. 12.
- Kazgan,G.(1985).*Ekonomide Dışa Açık Büyüme*,İstanbul:Altın Kitaplar Matbaası.
- Kılıçbay,A. (1987). “*Değişen Dünyada Türk Ekonomisi*”. İstanbul: Cem Yayınevi.TUSİAD, Piyasa Ekonomisi ve Türkiye Uygulaması.
- Kumbaracıbaşı, O.(1973).“*Dış Ticaret Teorisi ve Uluslararası Ekonomi*”.Ankara: San Yayınevi.
- Kemer, O.B.(2003).*Bir Dış Ticareti Politikası Aracı İhracat Teşvikleri Teori-Uygulama*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Parasız, İ. (2005).“*Kalkınma Ekonomisi*”. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Ricardo, D.(2018).“*Siyasal İktisadın ve Vergilendirenin İlkeleri*”. (Çev. Barış Zeren). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Seyidoğlu,H.(1988).“*Uluslararası İktisat; Teori-Politika ve Uygulama*”. İstanbul: İstanbul Matbaa.

Smith, A .(1911). *TheWealth of Nations*.London: EveryMan’s Library.

Togan,S.(1993).1980’li Yıllarda Türk Dış Ticaret Rejimi ve Dış Ticaretin Liberalizasyon,Ankara: Türk Eximbank Yayını.

Türk Eximbank(1997), faaliyet Raporu. Ankara: Türk Eximbank Yayınları.

Uzay, N. (2002). İhracatı Teşvik Politikalarının Etkinliği: Kayseri İmalat Sanayi Örneği. Kayseri: *Kayser i Sanayi Odası Yayınlar. Yayın No:42*.

Ünay, S. ve Dilek,Ş. (2018). *Yeni Korumacılık ve Ticaret Şavaşları*. SETA Siyaset,Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. İstanbul.(228): Turkuaz Haberleşme veYayıncılık A.Ş.

Yıldırım, N.(2001). *Serbest Piyasa Ekonomisi Hakkında Genel Bilgiler*. Ankara: Gazi Kitabevi.